Képviselőválasztások a régi Pesten

A szomorú emlékű Bach-korszak bukása után felszabadultak a bilincsekbe vert magyar lelkek. Az idegen hivatalnokok és pedagógusok egyrésze lassan elszéledt és helyükbe magyar emberek kerültek. A magyar nyelv is elnyerte végre szabadságát és a közfigyelem most a vármegyék harcias gyülései felé fordult. Onnan irányították az ország hangulatát, amelynek hatása alatt Ferenc József a kiegyezést és a törvényes koronázást helyezte kilátásba, sőt hozzájárult ahhoz, hogy az országgyülési választásokat az 1848-i törvény alapján ejtsék meg.

A még mindig forrongó kedélyek csillapításának nehéz feladatára vállalkozik Deák Ferenc, akit nemesszándékú törekvésében csalódás ér, mert az 1861-i követválasztásnál alulmaradt az ő politikai iránya. Többségbe került az ellenzék, melynek vezére a számüzetésből hazatért Teleki László gróf. Hazánknak ez az erősjellemű, kiváló fia nem sokáig vehetett részt az aktív politikai életben, mert az országgyülés megnyitása után öngyilkos lett.

Ugyanakkor más szomorúság is érte a magyar nemzetet. Meghalt őszinte, nagy barátja: Cavour gróf. E csapások nagyban hozzájárultak az országgyülés nyomasztó hangulatához. Már csak Deák Ferencben bízik a reményvesztett nemzet. A közhangulat a haza bölcse mellett nyilatkozik meg, de az országgyülés tagjainak egyrészét még ő sem tudta meggyőzni. Első feliratát csak három szótöbbséggel fogadták el, de Schmerlingék elutasítják azt, valamint Deák második, nevezetes feliratát is. Nagy izgalom és hazafias elkeseredés lett úrrá az országgyülésen, amely Deák indítványára tiltakozott Schmerling törvénytelen követelései ellen, ám hiába valónak bizonyult minden ellenállás. A császár szuronyai diadalmaskodtak és a királyi biztos feloszlatta az országgyülést.

Az ország égboltja ismét beborult, a már-már felszabadult magyar lelkekre megint ránehezedett az elnyomatás és üldözés. E nagyon rövid életü országgyülésnek választási előkészületeit Schmerlingék megfélemlítő rendszerének réme kísérte. Az ellenzéki jelöltek helyzete igen nehéz volt és nagy kockázattal járt minden erősebb nyilatkozatuk.

Ezekről és a későbbi esztendők képviselőválasztási mozgalmairól számolunk most be. Kortörténeti adatokat tárunk az olvasó elé. Érdekes és tanulságos megnyilatkozások, amelyek az elmúlt idők nagyjainak ajkáról hangzottak el és amelyek a kiegyezés felé vezettek, majd megalapozták a boldog nagy Magyarország alkotmányos életét. A magyar politikai élet legkiválóbb nevei: Deák Ferenc, Eötvös József báró, Sennyey Pál báró, Irányi Dániel, Thaly Kálmán, Andrássy Gyula gróf, Tisza Kálmán, Jókai Mór, Falk Miksa, majd később Apponyi Albert gróf, Szilágyi Dezső, Baross Gábor, Wekerle Sándor és mások mélyenszántó gondolatait, magasszínvonalú szónoklatainak megörökítésre méltó részeit fogjuk itt felsorakoztatni a mai nemzedék okulására és épülésére.

Jókai bukása a Józsefvárosban

Az alkotmányos élet tizenkétévi szünetelése után *1861-ben* megindult az országban és Pest városában is az országgyülési képviselőválasztások harca. Pest városa és Buda összesen hét követet választott. Élénkebb választási mozgalom csak a pesti kerületekben volt. Különösen nagy volt a korteskedés a Józsefvárosban, ahol *Jókai* Mór *Szilágyi* Virgillel szemben *kisebbségben* maradt. Eredetileg hárman vettek részt a Józsefváros választási harcában: *Jókai* Mór, *Királyi* Pál és *Szilágyi* Virgil. A korteskedés egy héttel a választás előtt kezdődött és az akkori állapotokra jellemző az előkelő tónus és a szembenálló pártok és jelöltek egymás iránti megbecsülése.

Az első plakát a Józsefváros uccáin jelent meg. Ebben *Jókai* Mór elvbarátait a Nemzeti Múzeum helyiségeibe előzetes értekezletre hívják meg. Ennek az értekezletnek a határozata értelmében másnap *Jókai* Mór és *Királyi* Pál követjelöltek párthívei *együttes megbeszélést* tartottak, amelyen azt határozták, hogy a legközelebbi választói gyülésen szavazattal fogják eldönteni, hogy ki lesz a végleges jelölt, »*miután mindkét követjelöltjök egyenlő mértékben bírja tiszteletöket s honfiúi bizalmokat*«. *Királyi* Pál lemondott a jelöltségről *Jókai javára* és így csak Szilágyi Virgil neves pesti ügyvéd állott vele szemben. *Szilágyi*, mint *Táncsics* Mihály ügyvédje, nagy népszerüségre tett szert az egész országban és ennek tulajdonítható, hogy *Jókait kibuktatta*. Jókai azért nem hiányzott az országgyülésből, mert a *siklósi* kerületben választották meg nagy lelkesedéssel.

Érdekes volt a *Lipótváros* választási mozgalma is. Itt eredetileg *Ráth* Károly, a későbbi főpolgármester volt a képviselőjelölt, de később lemondott *Szalay* László, a *Pesti Hírlap* egykori szerkesztője, a kiváló történettudós és népszerű pesti polgár javára. A választói értekezleten báró *Eötvös* József ajánlotta a választóknak *Szalay* Lászlót, aki nyomban megtartotta programbeszédét. *Szalayt*, akinek népszerüsége abból az időből datálódott, amikor Magyarországot oly nagy sikerrel képviselte a frankfurti német szövetségi gyülésen, nagy lelkesedéssel *meg is választották a Lipótváros követéül, de ugyanakkor megkapta a fiúmei mandátumot is.*

A főváros többi kerületei közül még csak a *Ferencvárosban* volt említésreméltó választási mozgalom. Itt *Kacskovich* Lajos, a Ferencvárosnak már 1848-ban is volt követe került ki *győztesen* 20 szavazat többséggel, *Horváth* Károllyal szemben.

A többi megválasztott képviselő a következő volt: *Budán:* Báró *Eötvös* József és *Balássy* Antal. Pesten a *Belvárosban: Deák* Ferenc. A *Terézvárosban: Gorove* István.

Feloszlatják az országgyülést

Alig négyhónapi működése után *feloszlatta a király az országgyülést és ezzel egyidejüleg a megyei bizottmányokat és a városi képviselőtestületeket, így Pest város képviselőtestületét is.* Ezután négy éven keresztül nem volt alkotmányos élet Magyarországon. Diktatórikus hatalommal kormányoztak.

Uj országgyülés, alkotmányos kormányzat

Az *1865—68. évi* országgyülés választási előkészületei már az alkotmányosság jegyében folytak és az elnyomatás évei után egy új, boldogabb korszak előtt állott a nemzet. Mint fix pont, Deák Ferenc személye szerepelt az ország politikai horizontján. Az ő hazafiúi bölcsességétől várta mindenki ennek a sokat szenvedett nemzetnek a megújhodását. A jogfolytonosság helyreállításának jelei kezdtek kibontakozni az egész vonalon és a lakosság egy jobb jövő reményében ment bele a választási küzdelembe.

1865 szeptember 17-én jelent meg a magyar királyi helytartótanácshoz intézett *királyi leirat*, amely *a magyar országgyülést december 10-ére Pestre egybehivja.* A királyi leirat a képviselőválasztásra nézve az 1861. évi választási törvény alkalmazását jelölte meg. A leiratot Ferenc József irta alá. *Majláth* György és *Barthos* János ellenjegyzésével. Az országgyülés összehívására vonatkozó kormányintézkedések és az ezekkel összefüggésben levő ügyek előkészítésére báró *Sennyey* Pál királyi főtárnokmester a helytartótanács kebelében egy központi közjogi bizottmányt és egy külön közjogi országgyülési osztályt állított fel.

Az országgyülést egybehívó leirat 1865 szeptember 22-én érkezett Pest város hatóságához és ennek örömére *kitüztek a városházára a nemzetiszínü zászlót.* Aznap jelent meg *az első korteszászló is a Váciuccai Korona kávéház* felett ezzel a felirással: »*Éljen Deák Ferenc Pest-Belváros követe!*« *Krászonyi* József helytartótanácsost és Pest városi főpolgármestert, aki az alkotmányos élet négyévi szünetelése alatt vezette a város ügyeit, felmentették állásától és helyette a király *Rottenbiller* Lipótot, az 1861-ik év főpolgármesterét nevezte ki ismét erre az állásra. A küszöbön álló képviselőválasztások és az új törvényhatósági választások ügyét Rottenbiller az 1861-ben megválasztott Pest városi képviselőkkel beszélte meg egy bizalmas értekezleten.

Politikai „eszmecserék"

Ha végigtekintünk a Pest és Buda városi választási mozgalmak történetén, látjuk a szemben álló pártok nemes versengését. Az elhangzott nyilatkozatok és programbeszédek tanuságot tesznek arról, hogy e versengésnek csak egy célja volt: *a haza boldogulása.* Nem voltak egyéni és más titkos céljai annak, aki a politika porondjára lépett. A felfogások lehettek eltérőek, de a törekvések egyformán tiszták és becsületesek. Jellemző az akkori viszonyokra, hogy a választói gyüléseken az ellenpárt emberei is megjelentek és résztvettek az »eszmecserén«, a képviselőválasztás után pedig közös lakomát rendeztek. A Terézvárosban 1865-ben megtartott egyik összejövetelről így ír az akkori tudósító: »*Ez estélyekben az ellenpárt emberei is megjelennek s néha pár órán át — a hallgatók gyönyörködtetése és épülése közt — foly az eltérő nézetek feletti vita.*« A választás után a különböző pártállású választók, mint jó hazafiak ismét összekerültek. Erről tanuskodik a következő felhívás: »*A terézvárosi választók jövő szombaton estve egyesülési barátságos estélyt tartanak. Ezen estély Cséry Lajos javaslata folytán jött létre, ki már a választás alkalmával összehívá az estélyre mindkét választófélt. Az estély a lövöldében lesz, s miután alkotmányos joguk gyakorlatán túl vannak a választók, a válaszfal is leomlott s leomlása ismét egyesíti polgártársainkat.*«

Az 1865. évi pest-budai országgyülési képviselőválasztások alkalmával élénkebb mozgalom a Lipótvárosban volt, ahol a választók egy része kereskedőt akart jelölni, a másik része jogász embert. Az Európa-szállóban megtartott választási értekezlet igen érdekes lefolyású volt. *Lónyay* Menyhért elnökölt és felszólította a jelenlevőket, nyilatkozzanak a jelölt személyére nézve. A kereskedőpártot csakhamar sikerült leszerelni azzal, hogy majdnem alkotmányozó gyülésre kell képviselőket választani, szükséges tehát, hogy minél több jogtudós választassék meg. *Ráth* Károly ügyvéd (a későbbi főpolgármester) és báró *Kemény* Zsigmond hívei szólaltak fel. Az egyik szónok elismerte ugyan *Ráth* érdemeit és képességeit, de ajánlja *Kemény* Zsigmondot, a Napló szellemdús szerkesztőjét, kinek államjogi mély ismerete és jártassága van és nem maradhat távol az ország államjogi kérdései felett tanácskozó országgyülésről. Meg is választották a népszerű publicistát, aki nagyhatású beszédet mondott azon a lakomán, amelyet tiszteletére a Széchényi téri (most Szabadság tér) kioszkban rendeztek. Akkor mondta, hogy bár büszke fejedelmi őseire, kik közül kettő a csatatéren lelte halálát, az egyik Hunyadi megmentője, Kemény Simon, de még büszkébb a munkára, melynek ő jólétét s polgártársai bizalmát köszöni. *Kemény* író- és poétabarátai több kortesnótát írtak választói lelkesítésére. Az első így hangzott:

»*Mi követünk Kemény Zsigmond*
Mind igaz, amit ő mond,
Akármilyen a kabátja,
Deák Ferenc a barátja.«

Tudni kell, hogy báró *Kemény* nevezetes volt arról is, hogy állandóan egy kabátban járt.

(Folytatása következik.)